

Nytt fra

ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 55. årgang Nr. 2/2021

*Tørrfurua som gikk opp i røyk
Østmarka – natur og kulturminne
Lutvanns dype hemmeligheter*

Østmarka må forvaltes i et evighetsperspektiv

Av Helga Gunnarsdóttir

Lederen har ordet:

Den ulykksalige saken om tørrfuru på Tonekollen som gikk opp i røyk på et bål, har skapt sterke reaksjoner. På kanten av stupet, på et av Østmarkas aller fineste utsiktspunkt over Mosjøen, Tonevann og den kommende nasjonalparken, hadde den klort seg fast i all slags vær og vind. For mange var furua et symbol på noe evig.

Kanskje kan furuas triste endelikt bidra til noe positivt. Kanskje vil akkurat denne saken bidra til at vi alle stopper opp og tenker oss om, slik at vi unngår vandalisme og atferd som skader naturen. Kanskje bidrar bildene av den forvridde furua som har gått opp i røyk til økt kunnskap. Jeg håper det.

Saken er dessverre ikke enestående. Tilbakemeldinger fra turgåere i reservatene forteller om søppel og ulovlig hogst, og i mange år har sykklister trosset reglene i Østmarka naturreservat. I tillegg til reservatene, som har egne og strengere vernebestemmelser, er det særlig i nærskogene i de mest folkerike Østmarka-kommunene at problematikken knyttet til slitasje og uvetting fremferd er akutt, noe Østmarkas Venner har påpekt gang på gang.

Ukentlig får vi meldinger fra friluftsfolk som gremmes over forlatte leirplasser med skjemmende rester etter bål, søppel, og det siste året friske trær som er skadd eller hogd ned.

Organisert trening i myr er en annen gjenganger. Ofte får vi henvendelser om stier og tråkk som ser ut som gjørmegater etter at sykkelklubbene har benyttet dem til organisert trening på regnværsdager. Vi får også regelmessig henvendelser om sykkeltraining på stiene i nærskogene der deltakerne ikke setter ned farten i møte med gående. Begge deler er i strid med sykkelfolkets egne stivettregler – utarbeidet av NOTS. Hver enkelt sak er kanskje ikke noe å bry seg om, men samlet sett og over tid er det grunn til bekymring.

Som vi skrev om i forrige Nytt fra Østmarka, har også uvetting bruk av Lørenskogmarka nådd et bristepunkt for både skogeiere, Landbrukskontoret og politikerne i kommunen. Varaordføreren i Lørenskog satte ord på det i et intervju med ØV:

Bildene i rapporten fra Landbrukskontoret er til å gråte over, og det er rystende å se hvordan enkelte folk tar seg til rette i Marka. Dette handler nok litt om manglende kunnskap, men jeg tror egentlig at det handler mer om egoisme og mangel på folkeskikk. De fleste burde jo vite at man ikke bevisst skal forvalde skade på andres eiendom. Det er jo faktisk noen som eier disse områdene.

Han har helt rett. Både friluftsfolket og idretten må forstå at det er noen som eier skogen,

Nytt fra Østmarka – Medlemsblad for Østmarkas Venner

Utgiver: Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand, 1112 Oslo
Ansvarlig redaktør: Helga Gunnarsdóttir
Redaktør: Bjarne Røsjo
e-post: Bjarne.rosjo@brmedia.no

Forsidebilde: Lutvann med undervannsblikk
Foto: Aleksander Nordahl
Grafisk design, repro og trykking: 07 Media – 07.no
Opplag: 4 500
Frist for stoff til neste nr. er 1. juli 2021

For mange var furua et symbol på noe evig. Foto: Espen Bratlie

og at vi har naturen til låns. Den kommunalt eide delen av Østmarka er vår felles eiendom. Resten av skogen eies av private. Uansett hvem som eier skogen, følger det forpliktelser med allemannsretten vi har etter frilufsloven. Dessverre er hensynsparagrafen i frilufsloven, som omtaler pliktene våre, underkommunisert både av statlige, regionale og kommunale myndigheter. Kort fortalt: Du skal opptre hensynsfullt og varsomt og ikke påføre miljøet skade. Og du skal etterlate stedet hvor du oppholder deg slik at det ikke oppleves skjemmende eller er til skade eller ulempe for andre.

Situasjonen har ikke blitt bedre av at den sittende regjering har liberalisert både motorisert ferdsel, bestemmelser om brannforebygging og bål, og verneforskrifter. Det siste har vår venneforening i Lillomarka smertelig fått erfare i reservatene, og de har nå slått alarm til Statsforvalteren. Det er særlig syk-

ling på og utenfor stier i verneområder som bekymrer, og Lillomarkas venner får nå delvis medhold av Statsforvalteren, som er vernemyndighet.

Alle disse eksemplene viser at det er et meget stort informasjonsbehov om både våre plikter etter frilufsloven, og om ferdselsbestemmelser i verneområdene våre. Vi har flere ganger etterlyst informasjonsskilt og generelt bedre informasjon om hva som er lov og ikke lov i naturreservatene, verneområdene etter markaloven, og i Marka for øvrig. Det haster med at kommunene og Statsforvalteren intensiverer sitt informasjons- og oppsynsarbeid.

Vi må forvalte Østmarka med tanke på både dagens og kommende generasjoner i et 50-, 100- og 200-års perspektiv. Ja, i et evighetsperspektiv! Det ansvaret ligger hos kommunene og Statsforvalteren, og alle oss som bruker og elsker Østmarka!

Styret i Østmarkas Venner 2020–2021

Leder: Helga Gunnarsdóttir 959 92 349

Sigmund Hågvar 917 14 510
Bente Lise Dagenborg 419 22 941
Ingunn Lian Nylund 949 82 006
Bjørnar Thøgersen 416 25 025

Nestleder: Johan G. Ellingsen 909 21 568

Kristin Lund 957 09 166
Varamedlemmer: Bjørn Bakke 915 19 716
Rolf Kristian Medbøe 454 06 262
Øyvind Pettersen 454 57 346

Medlemsregister og regnskap: Ingunn Lian Nylund 949 82 006

E-post til styret og ansatte: fornavn@ostmarkasvenner.no

I dag er Øvresaga i Rausjø DNT-hytte, men hele grenda er også et kulturminne med røtter tilbake til 1650-tallet. Foto: Espen Bratlie.

Østmarka: En verneverdig skog med kulturminner

Av Bjarne Røsjø

I Østmarka kan oppmerksomme vandrere oppdage rester etter både husmannsplasser, setre, ferdsel og transport, industri, tidlig friluftsliv – og skogbruk med hogst, fløting og sagbruksvirksomhet. Tidligere tiders livsgrunnlag er blitt til våre dagers kulturminner.

Østmarka er i dag mest kjent for sine naturverdier og som friluftslivsområde, men i tidligere tider ga Østmarka livsgrunnlag og livsberging i generasjoner – fra de første fangstfolkene i eldre steinalder til våre nære forfedre. Bruken av utmarksressursene i Østmar-

ka i nyere tid nådde et høydepunkt på slutten av 1800- og tidlig 1900-tall, før urbaniseringen lettet på trykket.

På slutten av 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet gikk bruken av Marka inn i en ny fase.

Henrik Ibsen skal ha vært den første som brukte ordet *friluftsliv* skriftlig; i diktet *På viddene* fra 1859. Østmarka fikk raskt en rolle i utviklingen av det nasjonale friluftslivet, for i 1868 ble Den norske Turistforening stiftet etter at ideen var «unnnfanget» på godset Sarabråten ved Nøkle vann. Der hadde gods-eieren, bankmannen og friluftsliv-entusiasten Thomas J. Heftye hatt besøk av blant annet Åsmund Olavsson Vinje.

I førstningen var det mest borgerskapet som drev med friluftsliv og gikk på tur, men mot slutten av 1800-tallet kom en utvikling mot ordnet arbeidstid og mer fritid også for resten av befolkningen. Friluftsklubben startet sitt arbeid i 1923 og startet med skilting av som-

merstier i Østmarka i 1925 – flere år før slik merking ble gjort i f.eks. Nordmarka.

Alt dette og mye mer er beskrevet i rapporten *Kulturminner i Østmarka nasjonalpark*, som ble levert til Byantikvaren i Oslo og Viken fylkeskommune i slutten av april. De hadde bedt om innspill til sin egen fagrapport til Statsforvalteren, om kulturminner som kan bli berørt av vernebestemmelsene for en kommende nasjonalpark i Østmarka.

Målet med arbeidet er å utarbeide en oversikt over kulturminnene innenfor verneområdet, samt foreta en vurdering om hvordan disse best kan ivaretas og sikres som del av nasjonalpark i Østmarka. Dette skal inklu-

Det første stikilte i Østmarka ble satt opp mellom Skullerud og Østmarkskapellet i 1925. Foto: O. J. Berg. Fra boka «Oslo-Marka», 1939.

dere vurderinger knyttet til best mulig skjøtsel av de ulike kulturminnelokalitetene, samt avveininger av hvilke kulturminner som kan være særlig godt egnet for formidling mot et større publikum.

Større kunnskap og rikere opplevelser

Inngrep og spor etter menneskelig aktivitet kan i mange tilfeller forringe naturområder, men i dagens Østmarka ser vi noe helt annet. Her er det isteden slik at sporene etter bonden, budeia, tømmerhoggeren, fløterkaren, tømmerkjørerens og fotturisten som i tidligere tider hadde sitt virke i Østmarka, kan gi dagens turfolk større kunnskap og en rikere turopplevelse.

De eldste kulturminnene i Østmarka er spor etter bosetning fra steinalderen, jernvinneaktivitet fra jernalder og middelalder, samt fangstanlegg og båtvrak i markavannene. Disse kjente kulturminnene er registrert i Riksantikvarens database *Askeladden*. Et av de tidlige arkeologiske funnene i Østmarka er en spydspiss av jern, funnet i sørenden av Nord-Elvåga.

Østmarka har også, i likhet med andre utmarker og allmenninger, hatt mye setervirksomhet knyttet til nærliggende gårder. For Østmarkas vedkommende har det vært seteraktivitet særlig knyttet til gårder i Lørenskog, Rælingen og Enebakk, kun i mindre grad knyttet til gårder i Oslo/Østre Aker.

I Oslo kommunes geografiske del av Østmarka, kjenner man kun til Oppsalseter og Ulvenseter. Disse setrene er det knapt nok rester etter, i områder som Østmarkas Venner har foreslått vernet i Haukåsen-området.

Derimot er det mange spor etter husmannsplasser i denne vestlige delen av Østmarka.

I Enebakk-delen av Østmarka har det vært flere setre, og Rausjø-kjenneren Trond Burud har identifisert 15 setre som var i drift i Rausjø på 1700-tallet. I dag er de fleste av setrene i Rausjø borte, men det finnes fortsatt ruiner etter noen av dem – og på Bysetra er det fortsatt både hus og aktivitet, nå som speiderhytte.

Skogbruk og fløtning

Østmarka med sine skoger og vassdrag var velegnet for både hogst og sagbruksvirksomhet, og skogbruket utviklet seg sterkt etter at de første vandrevne sagene ble tatt i bruk på 1500-tallet. Etter hvert som skogen ble hugget ut, måtte tømmer hentes lenger vekk fra sagene. Tømmeret kunne kjøres på vinterføre over myrer og land, men det ble også bygd flere demninger i forbindelse med fløtingen og sagbruksvirksomheten.

Historiske dokumenter viser at de første sagene både ved Bindingsvann, Børtervann og Rausjø har bevillinger datert 16. september 1688, og det betyr i praksis og oppdemningene og sagbruksvirksomheten var i gang allerede på 1650-tallet. Disse demningene er derfor ikke lenger «inngrep» som bør fjernes; de er isteden viktige historiske kulturminner.

Det finnes tre historiske vassdrag for tømmerfløting i den delen av Østmarka som nå blir utredet som en nasjonalpark: Over Kjermsåstjerna via Skjelbreia og Svartoren til Bindingsvann, over Tonevann via Mosjøen til Rausjø og videre til Børtervann, Enebakk og Glomma, og gjennom Losbyvassdraget

Demningen ved Skjelbreia ble bygd for å lette fløtingen av tømmer til Bindingsvann. Restene etter demningen er fortsatt et imponerende minne om tidligere tiders slit. Foto: Bjarne Røsjø

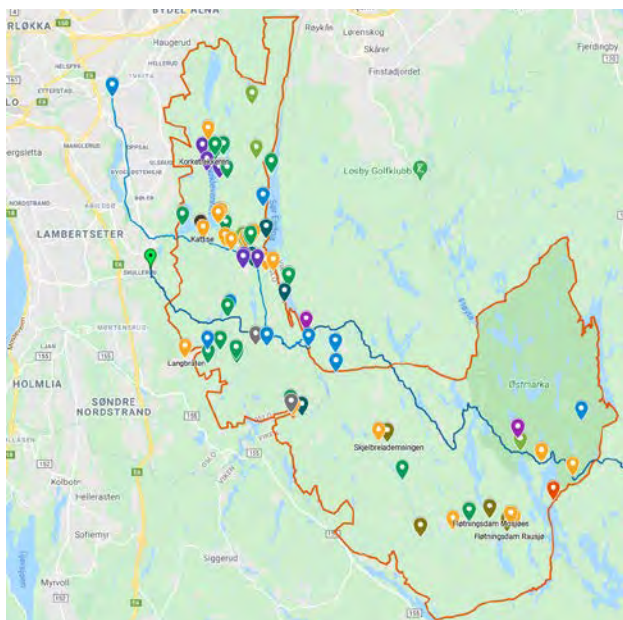
fra Tappenbergvann og Søndre Krok vann. Noen av fløtningsdemningene i disse vassdragene er der fortsatt, mens for eksempel demningen ved Skjelbreia ble delvis revet under veibygging på 1950-tallet. Men demningsresten er fortsatt et imponerende syn, og den resulterende «Sagdammen» fylte over en kilometer av dalen i retningen mot Bysetermåsan.

Gamle ferdselsårer

De gamle ferdselsårene mellom plasser og setre i Østmarka dannet utgangspunktet for det som senere ble til stier brukt av turfolket. Mange steder i Østmarka finner vi også rester etter flott oppmurte hesteveier eller

driftsveier for tømmertransport. Oppmureringene ble foretatt for å hindre tømmerlasset i å skli ut i terrenget. Rester etter oppbyggingene langs Plankeveien kan en fremdeles se ved Skjelbreia, Øgården og Katisa, og særlig flotte er oppbyggingene nord for Kruggmyr ved Langvann.

Plankeveien ble brukt til å transportere ferdig skåret plank fra sagene i Rausjø og Enebakk til Oslo, men rapporten viser at selve navnet er av nyere opprinnelse. På et kart fra 1802 er Plankeveien bare markert som «Almindelig Vinter Vej». Store deler av Plankeveien er i dag ryddet og rødmerket som skiløype.

Rapporten til Byantikvaren inneholder blant annet et kart som viser lokaliseringen av kulturminnene som er omtalt i rapporten. Kulturminnekartet er tilgjengelig på nett – <https://bit.ly/3ninEYX> – og der ser du også en tegnforklaring på de ulike symbolene. (Kart: Lars Rogstad)

Rapporten til Byantikvaren inneholder fylldig dokumentasjon også om blant annet kulturminnene knyttet til andre verdenskrig i Østmarka. Aktivitetene under krigen har satt svært få fysiske spor, da de i sin karakter var flyktige og lite varige. Dette dreier seg for eksempel om koier, skjulesteder, øvings- og mobiliseringsplasser, slipp-plasser, traséer for kurer-ruter og flyktningstransporter, mm.

Det er viktig å dokumentere det som fortsatt finnes av synlige rester etter disse aktivitetene, før alt gror igjen og skog og vegetasjon dekker alle spor, og tidens tann har slettet det som fortsatt måtte finnes av synlige rester.

Kulturminner i nasjonalparken

Kulturminnene etter flere hundre år med setring, hogst og fløting i Østmarka skaper i dag en merverdi for friluftslivet og mulig-

heten for opplevelser, og seterdriften og husmannsplassene kan til og med ha bidratt til et større arts mangfold. Disse kulturminnene er derfor ikke til skade for områdets verdi som nasjonalpark: Det er snarere slik at kulturminnene gjør området mer attraktivt enn det ellers ville vært, og styrker argumentasjonen for en nasjonalpark i Østmarka.

Denne teksten er et utdrag av Rapporten *Kulturminner i Østmarka nasjonalpark*. Rapporten ble utarbeidet av en arbeidsgruppe bestående av personer som representerer sine respektive organisasjoner: Knut Helge Midtbø, Østensjø historielag; Lars Rogstad, Sarabråtens venner; Even Saugstad, Frie Fuglers forlag og Sarabråtens venner; Bjarne Røsjø, Østmarkas Venner.

Du kan lese hele rapporten (pdf) på Østmarkas Venners nettsider.

De triste restene etter tørrfurua på toppen av Tonekollen. Foto: Espen Bratlie.

– Furua på Tonekollen må bli et vendepunkt

I midten av april fikk Østmarkas Venner beskjed om at Østmarkas mest fotograferte tre – tørrfurua på toppen av Tonekollen – var blitt hogd ned i løpet av vinteren. Fotografen Espen Bratlie gikk til Tonekollen for å dokumentere skaden, og plutselig snakket alle om vi trenger bedre markavett.

Tonekollen byr på en av de fineste utsiktene over Østmarka, og den krokete tørrfurua på toppen var antakelig Østmarkas mest kjente og fotograferte tre. Den stod nemlig strategisk plassert på kanten av stupet og dannet en ikonisk forgrunn på bilder som ble tatt i retningen mot Mosjøen og Vangen.

Fire turkamerater som skulle overnatte på kollen i januar hogg ned furua og brente den på bålet, men det skulle de ikke gjort. Tonekollen ligger nemlig inne i Østmarka naturreservat, hvor vegetasjonen – også døde busker og trær – er fredet mot skade og ødeleggelse. Derfor fikk saken store oppslag først i Østlandets Blad, og deretter i sosiale medier og Enebakk Avis.

De fire turkameratene har lagt seg flate og bedt om unnskyldning, og Østmarkas Venner håper nå at historien om tørrfurua på Tonekollen kan bli et vendepunkt. Tørrfurua på Tonekollen er nemlig ikke et enkeltstående tilfelle: Flere av ØVs styremedlemmer har sett spor etter annen ulovlig hogst og generell forsøpling i blant annet Østmarka naturreservat og i verneområdene Hauktjern og Spinneren.

Du kan lese mer om saken i nyhetsspalten på ØVs nettsider (www.ostmarkasvenner.no) og i lederartikkelen i denne utgaven av Nytt fra Østmarka. På side 26–27 i bladet ser du utsikten fra Tonekollen, slik den var mens furua fortsatt fantes.

Blomsterfluene:

Viktig insektgruppe i Østmarka

Tekst: Tore Randulff Nielsen

Østmarka vurderes som en fremtidig nasjonalpark, og da er det positivt å kjenne til mest mulig av det artsrike insektlivet som fins i området. Det er blant annet funnet ca. 35 arter av de fargerike blomsterfluene i Østmarka.

Blomsterfluene er vanligvis tallrike i skog og mark der de søker nektar og pollen, og der de pollinerer en mengde blomsterplanter. Som plantebestøvere ses de som den nest viktigste gruppen, etter biene.

Larvene av et stort flertall arter er bladlusetere. Andre larver er nedbrytere av organiske planterester i våtmark, mens atter andre deltar i nedbrytningen av døde trær m.m. Fluene er selv mat for mange insektetende fugler som meiser, sangere og andre småfugl.

Blomsterfluer er fargerike, svært raske og lett synlige insekter, ofte med sterkt gule og svarte tegninger. De kan lett oppfattes som veps, bier eller humler – en likhet som til en viss grad beskytter dem overfor predatorer. Artene er gode flygere som ofte sees stående stille i luften, for deretter raskt å forsvinne

Mest på grunn av årets korona-situasjon ble innsamlingen dessverre nokså begrenset. Det meste materialet ble samlet i skogsområdet ved Skullerud (i mai, juni og juli), men også på en dag ved Rustadsaga i begynnelsen av august.

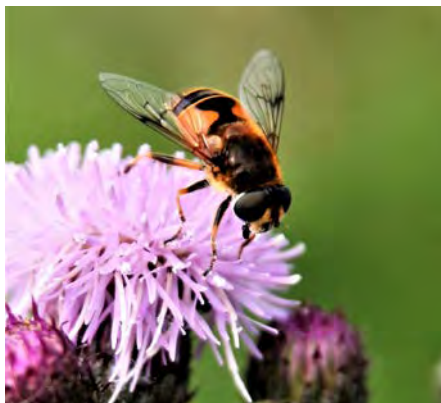
Artsmangfold i Østmarka

Blomsterfluene tilhører familien *Syrphidae*, som er en artsrik familie med over 6000 kjente arter. Tore Randulff Nielsen fant 35 arter i Østmarka i 2020. Den fullstendige listen over alle Østmarka-artene kan leses i en nettversjon av denne artikkelen, som blir publisert på www.ostmarkasvenner.no etter at denne utgaven av Nytt fra Østmarka har nådd fram til abonnentene.

Materialet ble gitt til Zoologisk Museum, Entomologisk avd., Tøyen i løpet av høsten 2020. Forfatteren takker Sabima for reise-tilskudd til områdene.

Vanlig markblomsterflue: En middelstor art som er en av de vanligste blomsterflueartene i Norge. Foto: Tore Randulff Nielsen.

Hagedroneflue er utbredt i Sør-Norge og videre nordover langs kysten til Rana. Foto: Tore Randulff Nielsen.

Vanlig vedblomsterflue er en ganske stor art som er vanlig over nesten hele Norge, bortsett fra Finnmark. Foto: Frank Strømmen.

Myrtigerflue er blant de vanligste blomsterfluene om sommeren, men er mest vanlig i Sør-Norge. Foto: Frank Strømmen.

Dette bildet tok Nordahl av sør-afrikanske Amber Fillary dagen etter at hun satte verdensrekord i å svømme under isen kun iført badedrakt i begynnelsen av mars. Denne dagen var det mørkt og kaldt. Hun bare slapp seg ned i hullet og svømte under isen som det ikke var noe som helst problem.

Det magiske lyset på bunnen av Lutvann

Tekst: Bjarne Røsjø • Foto: Aleksander Nordahl

Aleksander Nordahl har fotografert alt fra krigens gru i Afghanistan og Syria til det amerikanske presidentvalget og barn i lykkelig lek. Men når han er på reise, drømmer han om det magiske lyset på bunnen av Lutvann.

Lutvann er den klareste innsjøen i hele Oslo-marka, og vandrere langs den bratte bredden har ofte gledet seg over at de kan se både dyr og planter på mange meters dyp. Fotografen Aleksander Nordahl har tatt gleden et dykk lenger: Det klare vannet gjør at dagslyset trengr langt ned i Lutvann, selv om vinteren, slik at det blir mulig å fotografere en hemmelighetsfull og magisk undervannsverden.

Aleksander Nordahl – født i 1971 – er pressefotografen som har skildret menneskelig godhet og skjønnhet, men også krigens grusom-

het og lidelser. Han har fotografert kapitalister og narkomane, dramatiske nyhetshendelser og små barn i lykkelig lek. Bildene hans har fått flere utmerkelser og priser, som *World Press Photo Children's award* for et ikonisk bilde av tre søstre i Afghanistan i 2002. Han har også vunnet pressefotografprisen *Årets Bilde* i Norge to ganger, senest i 2017 med et bilde fra Syria.

Drømmer om Lutvann

Nå jobber Nordahl i Dagens Næringsliv, som ofte sender ham på oppdrag jorda rundt.

En kjapp stim med abbor piler over gresset, hvor en trestamme nesten har blitt tatt tilbake i syklusen.

Men når han for eksempel sitter på et hotellrom i Washington DC under det amerikanske presidentvalget, og skal levere bilder og video til redaksjonen der hjemme, drømmer han om Lutvann.

– Det som er så spesielt med Lutvann er at vannet der er veldig klart, slik at sikten blir god. Dessuten er innsjøen dyp og spennende, og de bratte fjellformasjonene særlig på vestsiden av Lutvann fortsetter også under vann, forteller Nordahl.

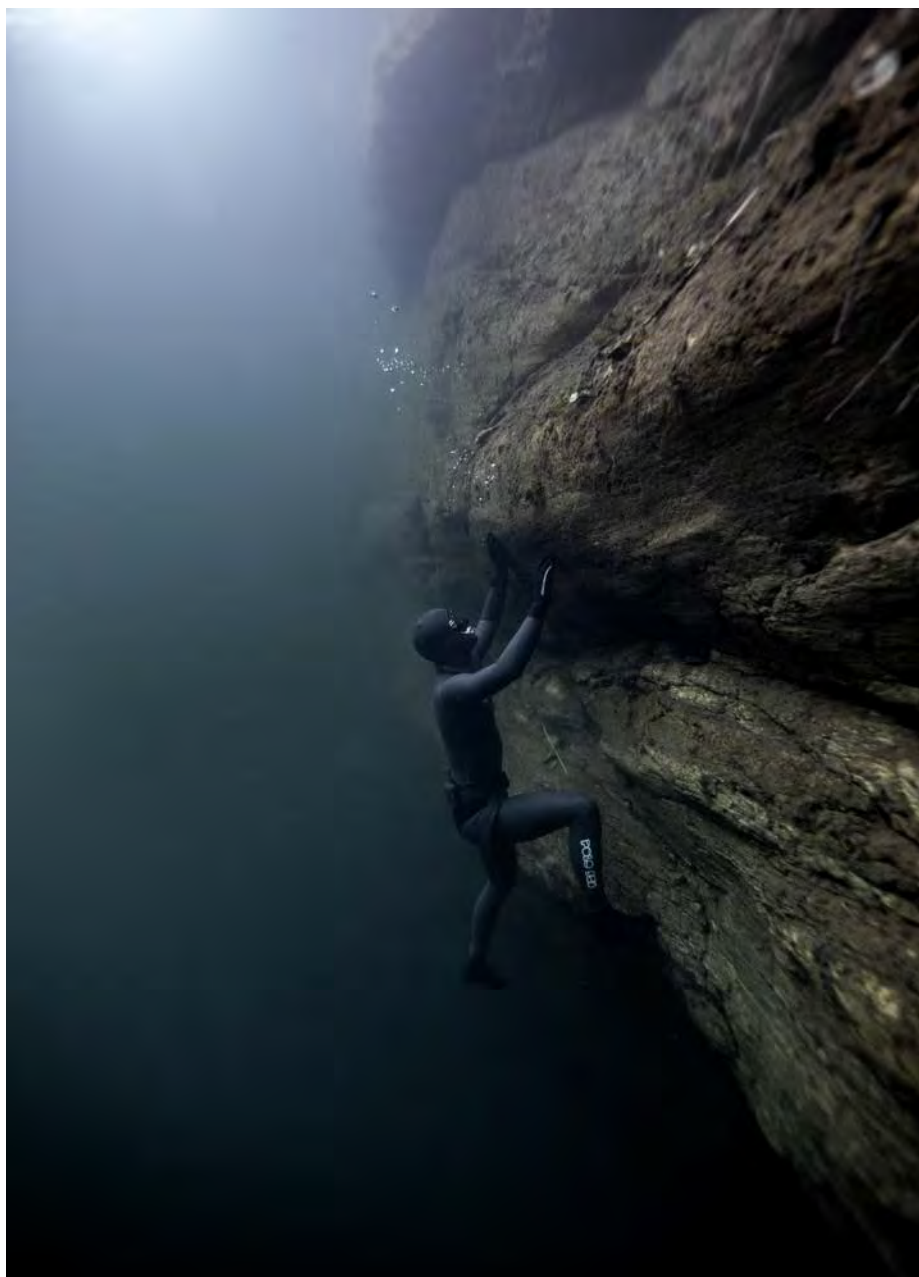
Aleksander Nordahl er derfor helt enig med de som kaller Lutvann for «Dronningen av Osломarka».

– I det opptil 54 meter dype vannet kan en skogstur under vann avsløre både abborstimer, canadarøye, huler og overheng, falne

trær fra fortiden, gressletter, siv, råtne trebåter, vanningsanlegg, krystallklart vann og for meg; en stille, magisk verden kun få minutter hjemmefra, forteller han.

– Men det er best å unngå å sparke ned i bunnen med de lange svømmeføttene vi bruker under fridykking, for da kommer det opp masse løst mudder. Det ødelegger foto-graferingen, og det tar kjempelang tid før mudderet legger seg ned igjen, kommenterer Nordahl.

Aleksander Nordahl er utdannet fotograf fra Institutt for journalistikk og har tidligere jobbet blant annet i NTB og Dagbladet. Hans mest berømte bilde er kanskje det av Hvaldimir, den tamme hvithvalen som forlot Russland og svømte til Finnmark i 2019.

Lutvann er 54 meter dypt, og terrenget i dypet er like bratt som det er på oversiden.

Mange har lagt merke til isblokkene og fridykkerhullet på Lutvann i løpet av vinteren, og veldig mange har vært bortom og hilst.

Hvis du er så uheldig å virvle opp mudderet på bunnen, tar det kjempelang tid før det legger seg ned igjen.

*Kan du se Stian som svømmer inne i et stort tre? Har du noen gang svømt i et stort tre?
Ikke? Da er Lutvann stedet.*

Lutvann – mye finere enn Oslofjorden

Aleksander Nordahl begynte med scuba-dykking (med medbrakt luft) for 30 år siden, men da pleide han aldri å fotografere. Men for ca. 10 år siden gjenoppdaget han fridykking og deretter Lutvann.

– Dette begynte egentlig på grunn av havabstinens etter å ha bodd i Oslo i flere år. Det er ikke like fint å dykke i Oslofjorden som på Vestlandet eller ved mitt fødested i Lofoten, for i Oslofjorden er det dårlig sikt og lite å se på under vann. Lutvann er heldigvis noe helt annet, og ved fridykking må du puste rolig slik at hjerterytmen går ned. Det lærte meg å se under vann på en ny og klarere måte, forklarer Nordahl.

Resultatet ble at Nordahl til nå har tatt titusenvis av bilder i Lutvann, og mer enn 1500 er valgt ut og lagt til som motiver i arkivet hans. Flere av bildene har deltatt på kunstutstillinger – som for eksempel sommerutstillingen hos Kunstforeningen Verdens Ende på Tjøme i 2020.

– Jeg har fridykket verden rundt i løpet av de siste årene, men det er et slags paradoks at det er bildene fra Lutvann som vekker størst interesse, forteller Nordahl.

Lutvann lindrer stress

Men Lutvann har ikke bare gitt opphav til fantastiske fotografier: Aleksander Nordahl og fridykker-vennen og psykologen Simen Fjellstad Holm har også utviklet et foredrag som handler om stressmestring. Livet som verdensomreisende nyhetsfotograf kan jo være svært stressende, og når Nordahl trener en omstart drar han gjerne til Lutvann.

– Fridykking er som en motgift mot en stressende hverdag, og Lutvann har hjulpet meg til å mestre stress. Jeg sier ikke at alle bør begynne med fridykking, men det generelle er at stressmestring blir mulig hvis du finner noe du brenner for, kommenterer han.

Naturens årlige sykluser

Aleksander Nordahl og fridykker-vennene hans svømmer i Lutvann både sommer og vinter, men det er kanskje aller mest spennende å dykke om vinteren.

– Når det for eksempel er 50 cm is og 50 cm snø ovenpå isen igjen, får du en *cenote*-følelse når du dykker her. Da fotograferer jeg i det konsentrerte lyset som kommer ned gjennom hullet vi lagde for å komme ned, forteller han. En *cenote* er en krystallklar grunnvannskulp av en type som finnes i deler av Sør-Amerika, og som ble regnet som helige av mayaene.

Men det er også et poeng å svømme i Lutvann til alle årets tider, for da tar du del i naturens årlige sykluser.

Det klare vannet skyldes at Lutvann ikke er omgitt av myr som mange andre sjøer i Marka, og samtidig er både nedbørsfeltet og dermed avrenningen til innsjøen ganske beskjedne. Det fører til at vannet kan oppholde seg i Lutvann i omtrent 15 år. Resultatet er at Lutvann har lite nedbrutt organisk materiale (humus) som kan farge vannet brunt, og tilførte stoffer får god tid til å felles ut og legge seg på bunnen.

Aleksander Nordahl er pressefotografen som drømmer om Lutvann. Foto: Stina Nordahl.

er også å velte noen grantrær eller furuer langs bredden, og noen måneder senere har barnålene falt av. Hvert eneste dykk er forskjellig.

– Men: Man må aldri glemme at det kan være farlig å dykke under isen! Dette er derfor bare for viderekomne fridykkere. Dessuten passer jeg alltid på å legge svære isblokker rundt hullet etterpå, for å sperre adgangen, understreker Nordahl – og tilføyer at det *aldri* er helt trygt å gå på et islagt vann. Uansett om du befinner deg over eller under isen på Lutvann, må du vite hva du gjør!

Aleksander Nordahl har publisert mange av bildene fra Lutvann på sin egen nettside ettpust.com. Du finner ham også på Instagram under taggene @freedivingnorway, @ettpust og @underlutvann.

Om høsten er bunnen dekket av blader fra løvtrærne langs bredden.

Den 16. juni 1946 ble bautaen på Sarabråten over ni falne Milorg-menn avduket.

Foto: Cato Hermansen/Østensjø. Lokalhistoriske bilder.

75 årsmarkeringen ved Milorg-bautaen utsettes til september

Ni unge menn med tilknytning til Østmarka ga sitt liv i kampen for et fritt land under annen verdenskrig. Året etter krigen slutt ble det reist en bauta over dem på Sarabråten.

Milorg var meget aktive i Oslo øst og Østmarka under krigen. Tropp 13132 var en aktiv tropp som tilhørte Milorg-området 13130, sannsynligvis det største og mest velorganiserte i landet, med vel 850 mann. For ni av troppens medlemmer endte livet på en tragisk måte. Etter en vellykket aksjon like før krigen slutt ble to Milorg-jegere skutt i kamp, mens syv ble arrestert og torturert. Alle de arresterte ble henrettet 17. mars 1945. Som ledd i Gestapo-terroren ble de deretter senket i Oslofjorden, slik at familiene ikke skulle få en grav å gå til.

Etter krigen mente kameratene i troppen at Østmarka ville være et godt sted for et min-

nesmerke. Sarabråten ble et naturlig valg, og det var en fullsatt slette på Sarabråten da bautaen ble avduket 16. juni 1946. Siden da har det vært arrangert en verdig minnestund hvert år, og fra 1987 har Østmarkas Venner hatt ansvaret for arrangementet.

I fjor måtte vi avlyse minnestunden, og dessverre kan vi heller ikke i år arrangere minnestunden 7. juni som vi hadde håpet på. Vi håper derimot at det skal være mulig å arrangere en minnestund til høsten. Vi kommer tilbake med ny dato i september, og gleder oss til å se mange av dere på Sarabråten.

Inn i mosenes verden

Tekst og foto: Sigmund Hågvar

Mosenes verden kan være bitte liten, som når en ny moseplante får fotfeste i en barksprekk på en trestamme – eller kjempestor, som når moser dekker hele landskapet i form av svære myrflater.

Uansett, hver moseplante er liten og lever sitt eget liv. Noen ganger ensomt, men oftest i tette samfunn, med naboer på alle kanter. De fleste moseindividene er enten hannplanter eller hunnplanter, men hos enkelte arter har hvert individ både hanlige og hunnlige formeringsorganer. Vi finner moser nesten over alt, fra knastørre gråmoser på åpne

svaberg til vasstovrmose i de våteste myrhøla. I barskog kan ulike arter dekke skogbunnen med tykke, myke lag. Mosene bidrar til å bygge opp jordsmonnet i skog, fordi død mose brytes langsomt ned og omdannes til ganske stabil humus. Moselaget holder også på fuktigheten i skogsjorda.

I gammelskogen kan myke moselag kle både skogbunn, steiner og bergvegger. På dette lille området vokser flere ulike mosearter.

«Primitive», men vellykkede

Moser er gamle organismer. Helt tilbake til silur, for ca. 420 millioner år siden, finner man dem i fossilrekkene. I dagens verden er det særlig blomsterplantene som får vår oppmerksomhet. Men moser har aldri blomster. De har heller ikke ledningsstrenger inne i stengelen – hvis de har en stengel. Mens blomsterplanter, gras og trær trekker opp vann og næringssalter gjennom sine ledningsstrenger (som kalles kar), tar mosene vann og næring direkte opp i bladene – fra regnvann og støvpartikler. I mangel på vannførende kar hører altså mosene ikke til karplantene.

Et annet særtrekk ved mosene er at de ikke produserer frø. De produserer sporer, ørsmå enheter som fyker langt av gårde med vinden. De er altså sporeplanter, og spredningsevnen er stor. På mange måter er mosene «primitive», men det at de har eksistert i så lang geologisk tid forteller oss at de er vellykkede organismer. De er på ingen måte blitt utkonkurrert i evolusjonen.

Norge – en stormakt på moser

Ikke mange vet at Norge er en stormakt på moser. Vi har så mye som ca. 1100 mosearter, og dermed vel 5 prosent av verdens kjente moser! Det skyldes landets varierte natur. Med mosenes gode spredningsevne kan hver art lykkes i å kolonisere ganske små flekker hvor forholdene for akkurat den arten er oppfylt. Blant annet er en del spesialiserte arter avhengige av kalkrik berggrunn.

Lys og skygge, fuktighet og substrat er andre faktorer. Noen kalles «råtevedmoser» fordi de lever på råtnende trestammer med en bestemt nedbrytningsgrad. Så har vi arter som er spesialister på bratte bergvegger hvor de

Mosene sprer seg med ørsmå sporer, som dannes i sporehusene på toppen av egne stilker. Sporene kan spres langt med vinden.

må tåle periodevis tørke. Andre gror i skogbunnen på rik moldjord. Vi kan også nevne elvemosen, som lever under vann og som vifter med sine lange greiner i strømmen.

Av torvmoser har vi europeisk rekord, med 57 arter. Torvmosene er lette å kjenne igjen og er ofte så våte at man kan klemme vannet ut av dem. Noe av forklaringen på vårt høye artsantall av denne gruppen er at Norge også har Europas største mangfold av myrtyper! Vi har næringsrike kalkmyrer med orkideer, næringsfattige nedbørsmyrer, terengdekkende myrer og gjengrodde skogstjern for å nevne noen typer. De ulike torvmoseartene fordeler seg på myrtypene, men enkelte torvmoser finnes også flekkvis i fuktig skogbunn. Fargerike flak av torvmoser kan henge elegant ut over skrenter og bratt heng.

Fem meter tilsvarer 5000 år

I bladene har torvmosene mange små kamre som kan suge til seg vann. Disse mosene bidrar både lokalt og på landskapsnivå til å dempe flom, og til å holde på verdifull fuktighet i tørre perioder. Det er også torvmosenes fortjeneste at myrene våre kan lagre store mengder karbon. En myr bygger seg ca. 1 mm høyere hvert år. Har myra et fem meter tykt torvlag, er den altså om lag fem tusen år gammel. Våre myrer er kjent for å være «historiske arkiver» der blant annet pollen er bevart flere tusen år tilbake. Det skyldes at fuktig, oksygenfattig miljø nede i myrene hindrer forråtnelse. I myrenes ulike dybdelag, som kan aldersbestemmes med den såkalte C14-metoden, forteller pollenet når ulike arter av urter og trær vandret inn etter istiden.

Har du forresten hørt om Trollundmannen fra jernalderen, som ble funnet nesten intakt nede i en dansk myr? God bevaring av kroppen hans gjennom to tusen år skyldes ikke bare fravær av oksygen, men også at torvmosene skiller ut antiseptiske stoffer. Disse

mosene har gjennom middelalderen og helt fram til første verdenskrig blitt brukt som bandasje for å stoppe infeksjoner og blødninger. Og her kommer et tips til fiskere om hvordan man kan frakte fisken helt hjem, nesten like frisk: Pakk den inn i torvmose.

På mose-safari i Østmarka

Går man ned i knestående og er utstyrt med en god lupe, åpenbarer mosenes verden seg. Her finner vi den vanlige og morsomme etasjemosen, som legger til en ny, horisontal etasje hvert år. Disse etasjene med ulik alder har blitt brukt til å måle den årlige akkumulasjonen av miljøgifter og tungmetaller som kommer med regnvannet. Så har vi for eksempel gruppen med sigdmoser, der artene har det til felles at toppen er bøydd til siden, som en sigd. Bare av denne gruppen er det registrert 24 ulike arter her til lands.

Det er vel verdt å ta vare på landets rike moseflora. Hele 22 prosent av artene er rødlistet. For å bevare dette mangfoldet må vi ta vare på hele landskap med alle de små, lokale variasjonene i terrenget, slik vi finner

Med over 50 torvmosearter har Norge europarekord i denne mosegruppen. I begge bildene er det en blanding av flere torvmosearter.

Den vanlige etasjemosen bygger på med en ny etasje hvert år, mens den dør nederst. Dette individet er over fire år gammelt.

det i småkuperte Østmarka. Om hundre år – eller to hundre – håper jeg at noen fremdeles kan gå på mose-safari og oppdage spennende ting i Østmarka. I Østmarka nasjonalpark.

Sabima utga i månedsskiftet januar/februar en rapport som viste at det er registrert 319 mose-arter i det området som er aktuelt for en nasjonalpark. Du kan lese mer om dette i forrige nummer av Nytt fra Østmarka. Alle artene som er omtalt i denne artikkelen forekommer i Østmarka.

Litteratur og tips

Synes du moser er spennende, kan du bli med i Moseklubben i Norsk Botanisk Forening (botaniskforening.no). De arrangerer turer hvor man går på oppdagelsesferd i mikroverdenen. De er også på Facebook.

Fra den svenske Artdatabanken (artdatabanken.se) kan man bestille store, flotte bøker om moser, i serien Nationalnyckeln.

Fra naturogfrityd.no kan du bestille boka «Mossor, en fältguide» av Hallingbäck & Holmåsén. Det er en svensk fargeflora over moser, og meget god også for norske forhold.

Fagbokforlaget i Norge har utgitt en fantastisk, vakker bok om Norges torvmoser, av Kjell Ivar Flatberg (2013, annet opplag 2020). Også denne får du på naturogfrityd.no. Bokas innhold ligger også på nettet.

Via antikvariater eller biblioteker kan du være heldig og komme over følgende to klassikere:

- Per Størmer: Moser fra skog og myr. Johan Grundt Tanum 1945.
- Kåre Arnstein Lye: Moseflora. Universitetsforlaget, 2. opplag 1974.

Slåttetreff og tur i Østmarka naturreservat

Hva: Slåttetreff og guidet tur i reservatet

Hvor: Bøvelstad og Østmarka naturreservat

Hvem: Kulturlandskapsgruppa for Bøvelstad – ØV

Når: Fredag/lørdag 25.–26. juni. Guidet tur søndag 27. juni.

I juni arrangerer vi nok en gang slåttetreff i hjertet av Østmarka!

Tradisjonen tro, blir det undervisning og praksis i ljåslått og hesjing.

Det er ingen påmelding til slåttetreffet. Vi samles på Bøvelstad fredag kveld. Alle tar med det de ønsker av mat og drikke til hele oppholdet. Det blir servert slåttegraut på lørdag, før det settes opp griller på kvelden.

Bøvelstad er en tidligere husmannsplass som ligger flott til ved Børtervann i Rausjø skog, omtrent midt i Østmarka. Bøvelstad drives i dag som hytte av DNT Oslo og Omegn. Søndag er det guidet tur i Østmarka naturreservat, med Johan G. Ellingsen som kjentmann.

Velkommen!

ØV inviterer til slåttetreff på Bøvelstad – og guidet tur i reservatet. Foto: Kjell Erik Sandberg.

Mer informasjon om adkomst etc. finner du på våre nettsider:
www.ostmarkasvenner.no

Guidet ettermiddagstur til «Solåsen»

Hva: Guidet tur
Hvor: Oppmøte på P-plassen ved Grønmo
Hvem: Lise Henriksen
Når: Onsdag 2. juni kl. 18:00

Turen går fra Grønmo kl. 18:00 – til «Solåsen», hvor vi raster og får høre historien om stedet.

De to sydamene fra Schweigaardsgate, Ebba og Ragna, brukte Solåsen hele sommerhalvåret fra 1920 og til 1950-1960-årene. De ble kalt «Søstrene Holm», og de anla flere blomsterbed her.

Turen er ca. 6 kilometer lang, og vil vare rundt 3 timer. Terrenget er stedvis litt ulendt, så turstaver er smart.

Ta gjerne med noe å bite i.

Det er gode parkeringsmuligheter ved Grønmo.

*Bildet viser
steinen på
«Solåsen» med
beplantning
rundt.
Foto: Lise
Henriksen.*

Om smittesituasjonen krever det, kan det bli påmelding.
Følg med på våre nettsider for oppdatert informasjon!

Forfatteren har blant annet vært på tur med Kaj Nordtvedt og Johan Ellingsen til Tonekollen (368 moh.), med vakker utsikt mot Mosjøen.

På tur med ildsjeler i Oslomarka

Tekst: Bjarne Røsjø • Foto: Håkon Breivik Myhr

– Det er noe der ute i Marka som lokker og drar, skriver Håkon Breivik Myhr i etterordet til den nye boka «Gjennom Oslomarka med ildsjeler».

Marka. Dette arbeidet har skapt både nye verneområder, nye stier og nye hytter.

Marka trenger vaktbikkjer

Håkon Breivik Myhr er oppvokst på Mangle-
rud, og da faller det naturlig at boka begyn-
ner med ildsjel-vandring i Østmarka. Den
første turen går fra Skullerudstua sammen
med Odd Fjeldstad, som jobbet i DNT i 33
år før han ble pensjonist i 2002 og aspirant
i dugnadsgjengen ØX.

Pedagogen, forfatteren og Marka-entusiasten
Håkon Breivik Myhr har vært på tur med
intet mindre enn 48 ildsjeler på 35 turer i
alle deler av Oslomarka. Resultatet er ei bok
som formidler både personlige historier, er-
faringer, verdier og engasjement til leseren.
Forfatteren vil også formidle at Marka er
blitt slik den er i dag mye på grunn av et
stort arbeid og engasjement hos frivillige
som har stått på for å verne ulike deler av

Målet for turen er den gamle husmannsplas-
sen Dølerud, som ble til en uberjent DNT-
hytte i 2015. Dølerud er et godt eksempel
på at ildsjeler og frivillig arbeid har bidratt
til å gjøre Marka slik den er i dag, for i 2015
ville Bymiljøetaten i Oslo kommune legge
en fire meter bred grusveg tvers gjennom
Dølerud til Sandbakken. Kommunen trakk
forslaget mot slutten av 2016, etter stor mot-
stand fra blant annet Østmarkas Venner.

Helga Gunnarsdóttir og Sigmund Hågvar på vei til Dølerud, etter å ha passert ei klopp som er ØX-foreningens varemerke: En kløyvd stokk over bekken.

– Jeg er veldig glad for at det ikke ble noe av. Takk til Østmarkas Venner for det! Det er fint at vi har dem. Hva skulle vi gjort uten den vaktbikkjegjengen der? sier Odd Fjeldstad, mens han rusler til Dølerud sammen med Myhr. Fjeldstad har fått forslag om å blåmerke stien over Spinneråsen, men det vil han ikke gå videre med.

– Noen steder må vi i DNT holde oss unna. Noe må være umerka. Noen steder må folk gå etter kart, mener Odd.

Stier gir rekreasjon

Den neste turen går fra Dølerud til Øvre-saga, sammen med ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir og styremedlem Sigmund Hågvar. Mens de tre sitter på tunet ved Døle-

rud, forklarer Gunnarsdóttir årsaken til at ØV kjempet imot den planlagte grusveien.

– Her inne er det stillhet, fred og ro. Annette Bischoff har i en doktorgrad dokumentert hvordan en smal sti i tett kontakt med naturen har en helt annen rekreasjonsverdi enn å ferdes på en vei, sier Helga.

Sigmund Hågvar legger til at Dølerud også har kulturhistorisk verdi, fordi mange av Sverre M. Fjeldstads berømte filmopptak av dyr, som ble vist i fjernsynets barndom, ble gjort i dette området. Han har dessuten mer på hjertet:

– Min kjepphest er at Østmarka sin hovedverdi er å produsere folkehelse i videste for-

Lise Henriksen på tur i Rausjømarka: Her beundrer hun utsikten mot Deliseterfjorden og Bøvelstadnabben.

stand, ikke minst mentalt. Den er viktig for den individuelle livskvaliteten til svært mange. «Grønn velferd» er et godt uttrykk. Samme år som markaloven kom, ble det publisert en rapport fra Nordisk Ministerråd om livskvalitet, friluftsliv og helse. Fedme og depresjon er livsstilssykdommer som truer vår folkehelse. Fysisk aktivitet hjelper for begge. Kombinert med gode opplevelser i naturen blir virkningen enda bedre. Konklusjonen i rapporten er klar: Friluftsliv er den viktigste enkeltfaktor for å skape god folkehelse, poengterer han.

Det siste store inngrepsfrie området

De tre turkameratene snakker også om nasjonalparken i Østmarka, som ØV tok initiativ til i 2012.

– Topografien med søkk, daler, koller, vann og bratte partier har vært med på å gjøre deler av Østmarka vanskelig tilgjengelig for det moderne skogbruket. Her er derfor færre inngrep og større områder med gammelskog. Faktisk ligger det siste store inngrepsfrie området på det sentrale Østlandet nettopp her, i det indre av Østmarka, så nær byen og befolkningen, sier Helga.

Mot slutten av turen får forfatteren noe å tenke på, når turen går over demningen i enden av Mosjøen. Den ble i sin tid lagd for fløting av tømmer til sagene i Rausjøgrenda, men nå er den til glede for kanopadlere, fiskere og skiløpere, som ikke kjenner til noen annen vannstand.

– Over haugen kommer jeg til Rausjø skole. Skolen for barna i Rausjøgrenda og plassene rundt i Rausjømarka stengte dørene i 1951. Nå kan nye generasjoner av elever fra Enebakk glede seg over å bruke denne skolen som overnattingsted her langt inne i Rausjømarka og den kommende nasjonalparken, skriver Myhr.

Seks turer i Østmarka

Håkon Breivik Myhr er også på tur i Østmarka med Lise Henriksen og Arild Hildebrandt fra Øvresaga til Bøvelstad; fra Bøvelstad til Røyrvannskoia med Johan G. Ellingsen; fra Røyrvannskoia til Huldreheim med Randi Hauger og Helen Østbye, og fra Huldreheim til Sandbekkstua med Paul Bjermeland.

Deretter vandrer boka videre til Lillomarka, Maridalsmarka, Romeriksåsene, Nordåsen, Nordmarka, Bærumsmarka, Krokskogen, Vestmarka og Kjekstadmarka. Forfatteren forteller om mange av kampene som har ført til at noen deler av Oslomarka er bevart, og at andre er gått tapt. Underveis får leseren mye innsikt i hva det er som lokker og drar i Oslomarka. Dessuten vil de aller fleste lesere sannsynligvis få inspirasjon til nye turer i Østmarka, til steder hvor de ennå ikke har vært.

Skogbruket truer Marka

Forfatteren går også de 19 kilometrene fra Katnosdammen til Smedmyrkoia i Nordmarka, sammen med veteranen Bjørn Faafeng i Naturvernforbundet Oslo og Akershus. Han forteller blant annet at skogbruket i dag er den største trusselen mot verdiene i Marka, også etter at Markaloven kom i 2009. Forskriftene er altfor nærings-

Håkon Breivik Myhr er ofte i Østmarka som dugnadsarbeider på Øvresaga og Bøvelstad.

vennlige, og de blir slapt forvaltet, mener Faafeng.

Det eneste som kan stanse en hogst, ser ut til å være hvis naturvernerne finner sjeldne arter av sopp eller lav. Naturopplevelse blir ikke tatt hensyn til i det hele tatt.

– Skogeierne er pålagt å kartlegge biologisk mangfold før hogst. Deres egne kartlegginger er systematisk mangelfulle, og de bommer gang på gang. De er altfor overfladiske. Våre biologer og frivillige finner ofte rødlista arter som ikke skogeiernes kartlegginger fanger opp, forklarer Faafeng.

Boka er utgitt på Dreyers forlag med støtte fra Østmarkas Venner, Lillomarkas Venner, Nannestad Turlag, Oslo og Omland Friluftsråd og Det fagliterære fond.

Guidet tur til bekker, myrer og naturskog på Haukåsen

Hva: Guidet tur
Hvor: Oppmøte og retur P-plassen ved Lutvann leir
Hvem: Bente Lise Dagenborg og Helga Gunnarsdóttir
Når: Søndag 6. juni kl. 10:30

Vi følger turveien til Lutvann og går deretter opp den delvis bratte blåmerka stien til Lauvtjern. Derfra går vi inn i området som Østmarkas Venner har foreslått vernet hvor vi møter bekker, fosser og myrer omkranset av naturskog.

Vi går hjemover via Haukåsen og tilbake til utgangspunktet ved Lutvann for de som ønsker det. Men det er valgfritt å returnere via Sarabråten eller Mariholtet.

Turen er ca. 8 kilometer lang, beregnet til rundt 4–5 timer, i rolig tempo, inkludert rasting og småstopp. Turen passer for alle som er vant til å gå i Østmarkas litt ulendte terreng. Ta med rikelig med mat og drikke. Solid fottøy er nødvendig, og turstaver for dem som ønsker det.

Kollektiv transport: T-bane til Haugerud og gå eller ta buss 69 til Lutvann leir.

*Puttebekken danner fine fossefall.
Foto: Bjørnar Thøgersen.*

Følg med på <http://www.ostmarkasvenner.no> for oppdatert informasjon knyttet til smittevern og eventuelt behov for avlysning.

Innsjøer i Østmarka er reddet for friluftslivet

Tekst: Bjarne Røsjo

Nedre Romerike Vannverk AS søkte høsten 2017 om konsesjon til å rive en rekke damanlegg på Romerike. Nå er innsjøene i Østmarka reddet, etter protester fra blant annet Østmarkas Venner. Kommunene Lørenskog og Rælingen skal overta demningene og bevare vannspeilene.

– Dette er veldig gode nyheter. Vedtakene innebærer at tre flotte innsjøer i Østmarka er reddet for friluftslivet, sier ØVs styreleder Helga Gunnarsdóttir i en kommentar til vedtakene i de to kommunestyrene.

Nedre Romerike Vannverk AS (NRV) søkte høsten 2017 om konsesjon til riving av en rekke damanlegg på Romerike. Blant disse var Ramstadsjøen, Åmotdammen og Østbyputtan, som ble demmet opp for henholdsvis 70, 80 og 110 år siden. Innsjøene ble tatt ut av vannforsyningen for mange år siden, men etterpå har alle tre blitt populære turmål for befolkningen i området.

En riving ville ført til at Ramstadsjøen ble mer enn halvert i størrelse, Åmotdammen ville bli helt borte, og Østbyputtan ville bli redusert til et bekkeløp med to mindre pytter. Østmarkas Venner (ØV) mente at dette vil være svært ødeleggende for friluftslivet i området, og ba de berørte kommunene ta ansvar for at innsjøene blir bevart. I april

2019 ga Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) konsesjon til rivingen.

Ville tømme ut vannet

NRVs alternativ til riving var å overlate eieransvaret til kommunene, og det har nå skjedd: I desember 2020 vedtok kommunestyret i Lørenskog at kommunen skulle overta damanlegget i Østbyputtan og sin del av Åmotdammen (som blir delt av kommunegrensa). I februar 2021 gjorde kommunestyret i Rælingen et tilsvarende vedtak om Åmotdammen og Ramstadsjøen. Vedtakene innebærer blant annet at vannspeilene skal bevares slik de er i dag.

– Dette er et vedtak som er gjort av hensyn til friluftslivet i Rælingen, forteller fungerende avdelingsleder Joakim Lyngen i kommunens avdeling for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

– Kommunen har lagt ned mye innsats i tilretteleggingen spesielt ved Åmotdammen, som er en veldig populær badeplass. I fjor hadde vi ca. 50 000 besøkende til dette området. Fjoråret var kanskje litt spesielt, men tallet viser likevel at dette er en viktig og populær badeplass, tilføyer Lyngen.

Hvis Ramstadsjøen var blitt tappet ned, ville området ved blant annet Huldreheim blitt mye mindre interessant for friluftsfolket. Foto: Bjørnar Thøgersen, ØV.

Åmotdammen er et lett tilgjengelig nærvann for befolkningen i tre kommuner.
Foto: Marie Helene Walle.

Det foregår også telling av passeringer langs Brudalsvegen inn til Ramstadsjøen; der har det i løpet av 2020 vært registrert over 70 000 passeringer.

Nødvendig med nedtapping

Den formelle overtakelsen av dammene er ventet i 2021. Det er imidlertid nødvendig å restaurere demningene. Vannene vil derfor bli nedtappet i et kortere tidsrom mellom 2023 og 2025 – sannsynligvis en hel sommersong.

– NRV skal stå for kostnaden ved å rive demningene, mens kommunen tar kostnaden med å rehabilitere demningene og det fremtidige driftsansvaret. Kostnadene til investering og drift skal opp til behandling ved årsskiftet 2021-2022. Men NRV har allerede hentet inn noen tilbud, som kan tyde på at

rehabiliteringen av Ramstadsjøen vil koste mellom 10,75 og 14 millioner kroner, forteller Joakim Lyngen.

Viktig for friluftslivet

Kommunedirektøren i Rælingen skrev i sin innstilling om Åmotdammen at dette er et svært viktig friluftslivsområde for kommunens befolkning. Åmotdammen er også et veletablert turmål, med god tilrettelegging i form av både turvei og badeplass. Deler av Åmotdammens bredder er også statlig sikra som friluftslivsområde.

Også Ramstadsjøen er et svært viktig friluftslivsområde for Rælingen. – Det å ha et turmål som Ramstadsjøen er viktig i et folkehelseperspektiv og vannspeil har stor tiltrekningskraft, både til bading, fisking og annen type rekreasjon, mente kommunedirektøren.

Østbyputten er et fint turmål i dag, men en nedtapping ville redusert putten til et bekkeløp med gjørmehull. Foto: Marie Helene Walle.

Deler av Ramstadsjøens bredd, der DNTs hytte ligger ved de gamle ruinene til Huldreheim, er også statlig sikra som friluftslivs-område.

Rælingen jeger- og fiskeforening kultiverer fisk i både Ramstadsjøen og Åmotdammen. Det skal utarbeides landskaps- og miljøplaner for dammene, blant annet for å kartlegge sårbare arter som eventuelt påvirkes av nedtappingen. Det skal også vurderes aktuelle avbøtende tiltak for arter som blir påvirket av tiltaket.

Vannene er samlingspunkter

Kommunedirektøren i Lørenskog konstaterte at både Åmotdammen og Østbyputten er flotte naturelementer som bidrar til et aktivt friluftsliv i kommunen. Vannene er også viktige ressurser som slokkevann, der-

som vi skulle få en større skogbrann i Østmarka.

Østmarkas Venner påpekte i sin høringsuttalelse i 2018 at Marka fra et folkehelseperspektiv er av uvurderlig verdi og gir mulighet for friluftsliv, fysisk aktivitet og rekreasjon for hele befolkningen i Akershus og Oslo.

– Vannene er tradisjonelt Markas store samlingspunkter. Sommer som vinter flokker befolkningen seg rundt vannene og aktivitetene disse gir rom for. Hvis dammene var blitt revet og vannet tømt ut, ville det ført til at mulighetene for et attraktivt friluftsliv i nærområdene i de berørte kommunene ble vesentlig forringet. Derfor er vi veldig glade for de vedtakene som nå er gjort i kommunene, sier Helga Gunnarsdóttir.

Turorientering

Vi liker å vandre på fjellets stier
og krysse dalenes grønnkledde lier.
Men hytteopphold ble strengt forbudt
og med utenlandsturen ble det over og ut.
Så når koronaen herjer fra Lima til Moss,
falt valget på turorientering i Ås.

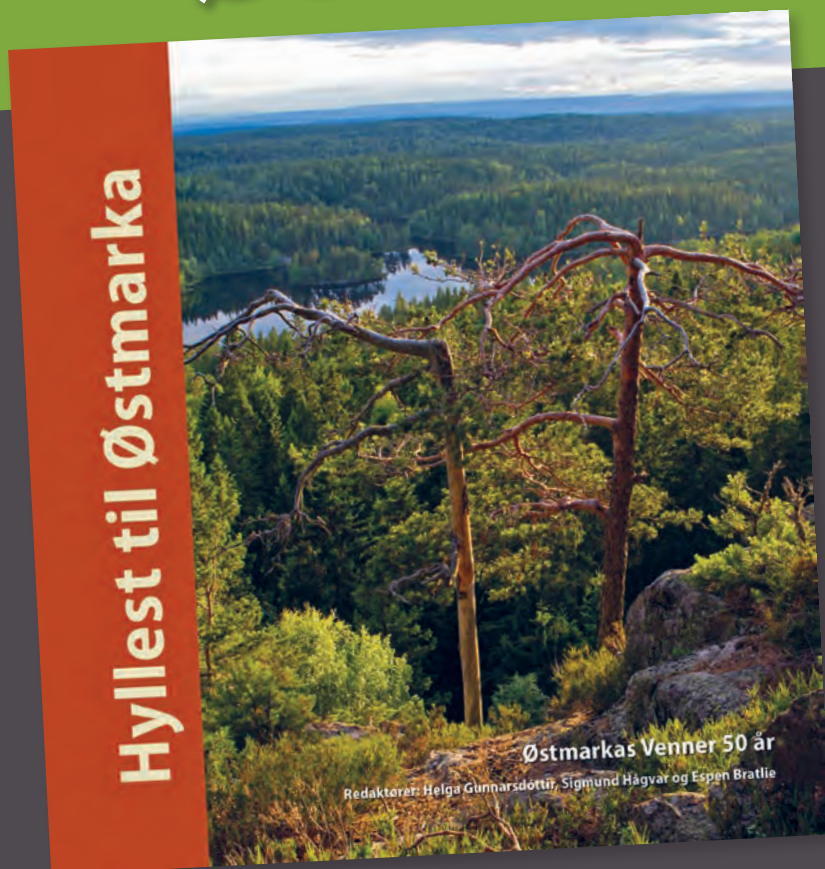
Vi kjøpte konvolutt med kart,
og la i vei med futt og fart.
Vi trålet skogholt og jordekanter,
vi oppdaget vårens fugler og planter.
Men plutselig tok skogen slutt,
forskrekket stirret vi like ut
på en flate dekket av stubber og kvist
og ikke et tre – det var kjempetrist.
Her var ingen ting som ga ly
for det som vil vokse, løpe og fly.
Det var som en veritabel ørken,
verre enn 2018-tørken.

Nedhogde trær gir nok penger på konto;
de fleste av oss har vel sans for såntno',
og hvem er det egentlig som bryr seg om
en halvgammel, irritert fotturist som
heller vil ha trær som er «blanke i lakken»
og ikke ligger oppdelt i stabler på bakken?

Lajla Mageli, Tårnåsen

Illustrasjonsfoto: Bjørnar Thøgersen.

Praktbok om Østmarka!

Boka om Østmarkas natur og dens betydning for friluftsliv og naturopplevelse.
Mange bidragsyttere, blant andre Sverre M. Fjelstad med flere tekster og egne bilder.

Boka kan kjøpes på utvalgte steder eller bestilles direkte fra Østmarkas Venner.
Se våre nettsider for nærmere informasjon. www.ostmarkasvenner.no
Pris: 250,- inkl porto ved bestilling på nett.
Ved direkte kjøp og på våre arrangementer kr 200,-. Innbundet, 307 sider

Ildsjeler viser oss sitt Østmarka:

- Bli med Odd i ØX på historiske stier
- Helga og Sigmund i Østmarkas Venner til Spinneren, Dølerud og inn i nasjonalparkriket
- Skribenten Lise gjennom Rausjøgrenda
- Arild over vannet til Bøvelstad
- Johan inn i Østmarka naturreservat
- Randi og Helen tilbake i Losbymarkas historie
- Stimerker Paul på kryss og tvers i Rælingen

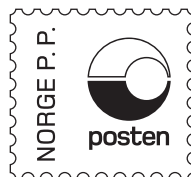
Takk til Østmarkas Venner for samarbeid og støtte!

Ruta går gjennom hele Oslomarka og er mulig å følge i Marka og fra godstolen.

Gjennom Oslomarka med ildsjeler. Fra hytte til hytte.
Håkon Breivik Myhr, Dreyers forlag, Oslo 2021
Innbundet, rikt illustrert, 429 sider, 399 kr.

Spør etter boka i nærmeste bokhandel
eller les mer og bestill boka hjem i postkassa
direkte fra forfatterens hjemmeside:

www.håkonbreivikmyhr.no

Returadresse:
Østmarkas Venner,
Postboks 85 Nordstrand,
1112 Oslo

Arrangementer Østmarkas Venner 2021

Dato	Arrangementer	Medarrangør/Guide	Annonseres
2. juni	Guidet ettermiddagstur til Solåsen	Lise Henriksen	side 25
6. juni	Guidet tur til bekker, myrer og naturskog på Haukåsen	Bente Lise Dagenborg og Helga Gunnarsdóttir	side 31
25.-26. juni	Slåttetreff på Bøvelstad	Johan G. Ellingsen m flere	Side 24
27. juni	Guidet tur fra Bøvelstad til Østmarka naturreservat	Johan G. Ellingsen	side 24
29. august	Guidet tur i området ved Sarabråten	Even Saugstad	Nytt fra Ø nr. 3
8. sept.	Guidet ettermiddagstur	Hanan Abdelrahman	Nytt fra Ø nr. 3
19. sept.	Guidet tur Langvannet rundt	Bjørnar Thøgersen og Helga Gunnarsdóttir	Nytt fra Ø nr. 3
16.-17. okt.	SpeiderhytteTuren 2021	Speiderne og ØV	Nytt fra Ø nr. 3
21. okt.	Sarabråten-kveld	Sarabråtens venner	Nytt fra Ø nr. 3
23. okt.	Guidet tur i Rausjømarka	Egil Engen	Nytt fra Ø nr. 3
16. nov.	Høstmøte på Skullerudstua	Annonseres seinere	Nytt fra Ø nr. 3

For alle arrangementer våren 2021 gjelder at disse er avhengig av myndighetenes regler for arrangementer utendørs. Om smittesituasjonen krever det, kan det bli påmelding eller at arrangementene må avlyses.
Følg med på våre nettsider for oppdatert informasjon!

Støtt Østmarkas Venner via Grasrotandelen

ØSTMARKAS VENNER
Organisasjonsnummer: 871278202

32774871278202